

Кантор Н. Ю.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЦІЛЬ», «ЗАСОБИ», «РЕЗУЛЬТАТ» ТА «ЗАВДАННЯ» В МЕХАНІЗМІ ЦІЛЕПОКЛАДЕННЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

CORRELATION OF THE CONCEPTS OF "GOAL", "MEANS", "RESULT" AND "TASK" IN THE MECHANISM OF GOAL-SETTING OF ADMINISTRATIVE LAW PROVISIONS

В статті розкриті особливості співвідношення понять «ціль», «засоби», «результат» та «завдання» в механізмі цілепокладання норм адміністративного права. Констатовано, що на сучасному етапі розвитку суспільства і держави відбуваються реформаційні процеси, що суттєво відбиваються на цілях, завданнях, засобах і результатах адміністративно-правового регулювання. Визначення цілей адміністративно-правового регулювання, їх конкретизація у завданнях, добір правових засобів для досягнення визначених цілей та вирішення поставлених завдань, а також оцінка отриманих в результаті реалізації норм адміністративного права результатів є актуальними проблемами юридичної науки. Без їх наукового вирішення неможливо вдосконалити існуючий режим адміністративно-правового регулювання. Поняття ж «ціль», «засоби», «результат» та «завдання» дають можливість розкрити не тільки взаємозв'язок між ними у адміністративно-правовому регулюванні, а й розкрити їх роль в механізмі цілепокладання норм адміністративного права. Зроблено висновок, що при характеристиці співвідношення понять «цілі» та «засоби» в праві слід пам'ятати одну особливість – і цілі норм права, і правові засоби досягнення поставлених цілей визначаються суб'єктом нормотворчої діяльності. Тому можливі випадки, коли передбачений в законодавстві набір правових засобів не дозволяє досягнути поставлених цілей, бо є неповним (неідеальним). Вихід в таких випадках лише один – суб'єкт нормотворення повинен внести зміни у чинне законодавство та доповнити існуючу систему правових засобів необхідними елементами, які дадуть змогу суб'єкту правореалізації своїми діями досягти бажаного результату. Запропоновано авторське визначення цілі як ключової категорії механізму цілепокладання норм права: «Ціль – це запропоноване суб'єктом нормотворчої діяльності відображення об'єктивної дійсності в ідеальних образах, яке сформувалося на підставі: аналізу стану суспільних відносин, які потребують правового регулювання, оцінки власного нормотворчого потенціалу; орієнтації на суспільні цінності; врахування місця та ролі конкретної норми права в загальній системі норм права; використання прогностичного аналізу наслідків прийняття та реалізації норми права».

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-правове регулювання, норми адміністративного права, ціль, завдання, засоби, результат, цілепокладання норм адміністративного права.

The article reveals the peculiarities of the relationship between the concepts of "goal", "means", "result" and "task" in the mechanism of goal-setting norms of administrative law. It was established that at the current stage of the development of society and the state, reformation processes are taking place, which significantly affect the goals, tasks, means and results of administrative and legal regulation. Determination of the goals of administrative and legal regulation, their specification in tasks, the selection of legal means to achieve the defined goals and solve the tasks, as well as the evaluation of the results obtained as a result of the implementation of the norms of administrative law are urgent problems of legal science. Without their scientific solution, it is impossible to improve the existing regime of administrative and legal regulation. The concepts of "goal", "means", "result" and "task" make it possible to reveal not only the relationship between them in administrative and legal regulation, but also to reveal their role in the mechanism of goal-setting norms of administrative law. It was concluded that when characterizing the relationship between the concepts of "goals" and "means" in law, one feature should be remembered – both the goals of legal norms and the legal means of achieving the goals are determined by the subject of rule-making activity. Therefore, there may be cases when the set of legal means provided for in the legislation does not allow achieving the set goals, because it is incomplete (imperfect). There is only one way out in such cases – the subject of rule-making must make changes to the current legislation and supplement the

existing system of legal remedies with the necessary elements that will enable the subject of law enforcement to achieve the desired result through his actions. The author's definition of the goal is proposed as a key category of the goal-setting mechanism of legal norms: "The goal is the reflection of objective reality in ideal images proposed by the subject of rule-making activity, which was formed on the basis of: analysis of the state of social relations that require legal regulation, assessment of one's own rule-making potential; orientation to social values; taking into account the place and role of a specific legal norm in the general system of legal norms; the use of prognostic analysis of the consequences of the adoption and implementation of the rule of law".

Key words: *administrative law, administrative-legal regulation, norms of administrative law, goal, task, means, result, goal setting of norms of administrative law.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільства і держави відбуваються реформаційні процеси, що суттєво відбиваються на цілях, завданнях, засобах і результатах адміністративно-правового регулювання. Визначення цілей адміністративно-правового регулювання, їх конкретизація у завданнях, добір правових засобів для досягнення визначених цілей та вирішення поставлених завдань, а також оцінка отриманих в результаті реалізації норм адміністративного права результатів є актуальними проблемами юридичної науки. Без їх наукового вирішення неможливо вдосконалити існуючий режим адміністративно-правового регулювання. Поняття ж «ціль», «засоби», «результат» та «завдання» дають можливість розкрити не тільки взаємозв'язок між ними у адміністративно-правовому регулюванні, а й розкрити їх роль в механізмі цілепокладання норм адміністративного права.

З огляду на це, актуальним для розвитку адміністративного права бачиться аналіз понять «ціль», «засоби», «результат» та «завдання» в механізмі цілепокладання норм адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Окремі аспекти визначення та використання в праві понять «ціль», «засоби», «результат» та «завдання», а також їх порівняльна характеристика досліджувались в працях таких вчених, як О. Білоус, Ю. Бірченко, П. Володін, К. Дубова, О. Зайчук, К. Ілляшенко, М. Логвиненко, А. Наконечна, В. Новосад, А. Оцяця, О. Пархоменко-Куцевіл, Л. Сафонік, В. Тимошенко, Н. Ченшова, Л. Шпилька та ін. Втім, в науці адміністративного права замало джерел, в яких

би визначалась роль кожного із вище зазначених понять в механізмі цілепокладання норм адміністративного права.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На підставі аналізу наукових джерел розкрити особливості співвідношення понять «ціль», «засоби», «результат» та «завдання» в механізмі цілепокладання норм адміністративного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зрозуміти і розкрити специфіку механізму цілепокладання норм адміністративного права допомагають поняття – «завдання» та «функції». Окрім вказаних понять в науковій літературі поряд із поняттям «ціль» часто використовуються поняття «прогнозування (передбачення)» [1, с. 72–78], «призначення» [2, с. 236], «принципи права» [3], «інтерес» [4], «потреба» [5], «воля» [6] і «мотив» [7]. Всі ці поняття мають тісний зв'язок із поняттям «ціль», але не ототожнюються з ним, хоча при характеристиці співвідношень «ціль – завдання», «ціль – функція» і «ціль – призначення» науковці іноді їх ототожнюють.

Отже, коротко зупинимось на змістовних відмінностях перерахованих вище понять, адже кожна із вказаних категорій заслуговує самостійних досліджень в сфері права на рівні доктора філософії та доктора права. Лаконічний аналіз понять «засоби», «результат», «цінності», «завдання», «функції», «прогнозування (передбачення)», «призначення», «принципи права», «інтерес», «потреба», «воля» і «мотив» в порівнянні з поняттям «ціль» необхідний, по-перше, для визначення місця поняття «ціль» в категоріальному апараті теорії права, по-друге, для чіткого розуміння її змісту у співвідношенні з іншими правовими явищами, що приймають участь у процесі цілепокладання норм адміністративного права.

1. Ціль та засоби. Поняття «ціль» відрізняється від категорії «засоби» тим, що останні розуміються як знаряддя для реалізації якоїсь діяльності, а також прийоми і способи здійснення цієї діяльності. У зв'язку з тим, що будь-яка діяльність має цілеспрямований характер, між ціллю та засобами виникає тісний взаємозв'язок:

– ціль, з одного боку, впливає на набір засобів, необхідних для її досягнення, а, з іншого, сама часто визначається на підставі наявних у суб'єкта діяльності засобів;

– засоби, з одного боку, моделюються в залежності від поставленої перед суб'єктом діяльності цілі, а, з іншого, диктують суб'єкту цілепокладання межі визначення цілі.

Коли ж «ціль» та «засоби» розглядати як правові явища, то виникає необхідність уточнення зазначених вище положень:

– ціль норми права забезпечує необхідний набір правових засобів для її досягнення, інакше, ціль норми права втрачає сенс свого існування, в той же час вона часто формується на підставі вже існуючого комплексу правових засобів, що дозволяє суб'єкту ціледосягання лише визначитись максимально ефективним набором засобів в конкретній правовій ситуації і стосовно конкретного суб'єкта права;

– правові засоби моделюються суб'єктом правозастосовної діяльності в залежності від цілі, що поставлена перед ним нормами права, в той же час наявний арсенал правових засобів підказує суб'єкту нормотворчої діяльності, які критерії необхідно закласти в ціль під час її визначенні чи кореляції.

Можливі ситуації, коли засоби стають ціллю правового регулювання

Таким чином, мета суб'єктів правової діяльності в розвиненому суспільстві спонукає та спрямовує певний рух відповідних коштів, що обираються відповідно до поставленої метою, а сама мета ставиться з урахуванням можливих коштів. Разом з тим, між засобом та метою іноді може зникнути межа, яка їх чітко розрізняє. Наприклад, правовий засіб може тимчасово стати ціллю правотворчої діяльності, а ціль – правовим засобом досягнення більш глобальних цілей держави.

Так, певний час створення ефективного національного законодавства у сфері запобігання

корупції виступало в якості основної цілі суб'єкта нормотворчої діяльності (правовий засіб трансформувався у ціль нормотворчої діяльності) [8, с. 98–102; 9, с. 55]. В той же час, нормативно правові акти у сфері запобігання корупції традиційно розглядаються як правові засоби у діяльності щодо протидії корупції в Україні.

Абзац п'ятий Преамбули Конституції України Законом України від 22 листопада 2018 року було доповнено словами: «та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [10]. До цього випадку євроінтеграція та вступ до НАТО були цілями нашої держави та національного права, втім після закріплення відповідних положень у Преамбулу Конституції України ці цілі перетворилися у правові засоби досягнення більш глобальної для нашої держави мети – забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України.

При характеристиці співвідношення «цілі» та «засобів» в праві слід пам'ятати одну особливість – і цілі норм права, і правові засоби досягнення поставлених цілей визначаються суб'єктом нормотворчої діяльності. Тому можливі випадки, коли передбачений в законодавстві набір правових засобів не дозволяє досягнути поставлених цілей, бо є неповним (неідеальним). Вихід в таких випадках лише один – суб'єкт нормотворення повинен внести зміни у чинне законодавство та доповнити існуючу систему правових засобів необхідними елементами, які дадуть змогу суб'єкту правореалізації своїми діями досягти бажаного результату.

2. Ціль і результат. Специфіка співвідношення цих понять полягає в тому, що при повному співпадінні цілі (як бажаного результату) та результату діяльності (як реально отриманого в ході діяльності результату), ціль часто втрачає актуальність для суб'єкта діяльності і трансформується у іншу ціль. Власне тому цілі часто мають форму ідеальної моделі об'єктивного світу, яку суб'єкт цілепокладання пропонує через призму свого суб'єктивного сприйняття світу. Такий підхід до визначення цілі:

по-перше, унеможливило повне співпадіння цілі та результату, адже отриманий результат весь час буде гірший за запланований;

по-друге, спонукає суб'єкта ціледосягання весь час вдосконалюватись у моделюванні наявних у нього засобів. Такий суб'єкт завжди буде виходити з того, що ціль ідеальна, тоді як заходи можна використовувати у різних варіаціях. Якщо використаний ним до цього набір засобів не дав бажаного результату, то проблема не в цілях, а в правильному використанні наявних засобів.

Ціль та результат у праві породжують крім окреслених вище питань, також питання ефективності норм права. Незначні неспівпадіння між ціллю норми права та реальним результатом їх реалізації піднімають питання про необхідність вдосконалення системи правових засобів (норм законодавства, системи вповноважених органів, системи санкцій, тощо), які забезпечують досягнення поставленої цілі. Велетенські ж неспівпадіння між ціллю норми права та реальним результатом їх реалізації піднімають питання про повну ревізію як засобів реалізації норм права, так і їх цілей (якщо виникнуть сумніви щодо істинності цілі). Власне співвідношення цілі та результату в праві підштовхує дослідників до визначення критеріїв та елементів ефективності норми права [11; 12, с. 200–203].

Отже, співвідношення цих категорій проявляється в тому, що ціль норми права існує в ідеальному вигляді, тоді як результат досягнення поставленої цілі – у фактичному вигляді. Їх повне співпадіння неможливе, бо цілі в праві мають форму ідеальної моделі об'єктивного світу.

3. Ціль та завдання. В юридичній літературі ці поняття часто вживають як тотожні, або як взаємозамінні. Обумовлено це тим, що завдання часто визначається через категорію «ціль», або точно так як ціль. Наприклад, в Сучасному тлумачному словнику української мови одне із визначень поняття «завдання» звучить так: «Це те, що хочуть досягти у своїй діяльності, роботі і т. ін.; мета, план» [13, с. 310].

Подібна жахлива картина існує і в сфері правового закріплення компетенції суб'єктів владних повноважень, де відбувається дублювання цілей і завдань діяльності суб'єкта. Наприклад, в Положенні про Міністерство оборони України ціль створення та діяльності міністерства (пункт 1) повністю збігається із його завдан-

ням, закріпленим у абзаці 1 пункту 3 – «забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період» [14].

В теорії права існує декілька варіантів вирішення цієї проблеми.

Перший варіант полягає в тому, що за змістовним обсягом їх співвідносять як загальне (ціль) і частина (завдання). Це дозволяє:

- визнати категорію «ціль» більш загальною по відношенню до категорії «завдання»;
- визначаючи завдання через мету (диференціація загальної мети на певну кількість менших за змістом завдань);
- визначити мету через аналіз всієї сукупності завдань (абстрагування на основі синтезу);
- іноді характеризують завдання як «підцілі».

Наприклад, О.І. Карпіщенко, К.В. Ілляшенко та О.О. Карпіщенко зазначають: «Мета установлює лише те, що організація прагне досягнути й коли вона прагне отримати бажаний результат. Тому для ефективної реалізації стратегії, тобто досягнення намічених цілей, керівництво організації повинне розробити додаткові завдання (плани, вказівки, тощо) щодо забезпечення досягнення цілей» [15, с. 47]. А.С. Оцяця зазначає, що «досягнення цілі припускає послідовне вирішення ряду взаємозалежних завдань, які виступають в ролі проміжних цілей діяльності» [16, с. 57–64], а О. Білоус констатує, що «мета тлумачення, як відомо, деталізується у його завданнях» [17, с. 95].

Другий варіант полягає в тому, що існування в праві двох понять із самостійним змістовним наповненням є необґрунтованим. Наголошується на тому, що поняття «ціль» є філософською категорією, тоді як поняття «завдання» має практично-прикладне значення. Відповідно, різниця між ними не у змісті, а у сфері використання.

Власне цим і пояснюється ґрунтовне дослідження цілі як філософської категорії [18, с. 140–151; 19, с. 115–123] і широке використання законодавцем терміну «завдання» в нормах права [20; 21]. Зокрема, Л. Сафонік висловлює цікаву загальнофілософську думку, що стосується цілей сучасної людини: «Людина ХХ сторіччя не ставить перед собою високих цілей, швидше за все обмежується близькими

перспективами, оскільки динамізм життєвих змін не сприяє процесам цілетворення людини, оскільки людина неспроможна передбачити-прорахувати наслідки своїх дій на тривалий час. Сучасну людину можна назвати людиною – надією, яка більше сподівається, ніж ставить цілі, що загалом є показником життєвої вітальності» [18, с. 150]. П.В. Володін теж задається філософським питанням співвідношення сенсу життя людини та цілей людського існування. Він зазначає, що «сама постановка людиною питання про сенс життя виникає лише тоді, коли в неї пробуджується усвідомлення свого «Я», коли ця ж людина починає замислюватися над проблемою об'єктивної значимості свого існування. Ця проблема одна із самих складних. Мова йде, насамперед, про особистісну характеристику відношення до життя, про усвідомлення цілей і задач людського існування, про співвідношення людиною своєї позиції з виробленою в суспільстві системою цінностей, про ступінь включення або не включення себе в соціальне життя» [19, с. 115–123].

Втім, цей науковий підхід щодо співвідношення цілі та завдання, на нашу думку, має суттєвий недолік, коли мова йде про цілепокладання та ціледосягнення. У зв'язку з тим, що цілепокладання є, в першу чергу, категорією філософською, у нас не виникає термінологічних суперечностей між категорією «ціль» та назвою самого процесу формування (визначення) цілей – «цілепокладання». Якщо мова йде про філософську категорію «ціль», то і процес формування цілі називається «цілепокладання».

Термін «завдання», згідно із науковим підходом, що розглядається, повинен використовуватись у практичній сфері. Втім, у нас є категорія «ціледосягання», яка входить в супереч із категорією «завдання», хоча теж вирисовується переважно для характеристики практичної діяльності по досягненню поставленої цілі. Виникає термінологічна проблема, вирішення якої можливе у:

- перейменуванні процесу досягнення цілі із «ціледосягання» в «завданнявирішення»;
- штучному термінологічному розмежуванні між собою процесу формування цілі (цілепокладання) та процесу вирішення поставлених завдань (завданнявирішення), адже відбудеться

розрив зв'язку між етапом формування цілі конкретної діяльності та етапом отримання реальних результатів такої діяльності.

Не можемо підтримати науковий підхід, в якому відбувається штучне розмежування категорій «ціль» і «завдання» за сферами їх застосовування (теоретичний та практичний). Про який тоді зв'язок теорії та практики може йти мова?

Визнаємо той факт, що в національному законодавстві різницю між цілями та завданнями встановити важко, а іноді неможливо. Основні розбіжності між поняттями «ціль» та «завдання» в сфері права бачимо у наступному:

- завдання повинні конкретизувати ціль (особливо це проявляється в нормативно-правових актах), відповідно одній цілі відповідає декілька завдань (від двох і більше);

- формування цілі норм права це творчий вольовий процес, що заснований на знанні закономірностей розвитку суспільних відносин, існуючих правових засобів, суспільних цінностей, тощо, тоді як визначення завдань, це творчий вольовий акт, що заснований на знанні мети з описом конкретних дій, спрямованих на її досягнення;

- завдання свідчать, з одного боку, про існування певного алгоритму щодо виконання поставленої мети (завдання, запропоновані суб'єктом цілепокладання), а, з іншого, про стан виконання конкретної мети (завдання, виконані суб'єктом ціледосягання).

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Встановлено, що ціль норми права має тісний зв'язок із засобами її досягнення, завданнями, результатами цільової діяльності, потребами, мотивами, інтересами, волею суб'єктів цільової діяльності, цінностями, функціями, принципами та призначенням права.

Запропоновано авторське визначення цілі як ключової категорії механізму цілепокладання норм права:

«Ціль – це запропоноване суб'єктом нормотворчої діяльності відображення об'єктивної дійсності в ідеальних образах, яке сформувалося на підставі: аналізу стану суспільних відносин, які потребують правового регулювання, оцінки власного нормотворчого потенціалу; орієнтації на суспільні цінності; врахуванням

місця та ролі конкретної норми права в загальній системі норм права; використання прогностичного аналізу наслідків прийняття та реалізації норми права».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дубова К.О. Особливості використання прогностичного методу в дослідженнях адміністративної відповідальності. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 72–78.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави та права: підручник. Х. : Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. 704 с.
3. Зайчук О.В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63854/04-Zaychuk.pdf?sequence=1>
4. Новосад В.Д. Інтерес як правове поняття: загальна характеристика. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2022. Випуск 34. С. 227–237.
5. Наконечна А.М. Людські правові потреби: поняття, основні класифікації, юридичний механізм задоволення. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 39–43. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/9.pdf
6. Логвиненко М. Поняття та складники правової поведінки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 283–286.
7. Тимошенко В.І. Мотивація правової поведінки. *Держава і право*. 2007. Випуск 36. С. 8–16. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2712/1/Тимошенко%20В.І.%20Мотивація%20правової%20поведінки..PDF>
8. Ченшова Н.В., Шпилька Л.О. Сучасний стан, перспективи розвитку і вдосконалення антикорупційної політики в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2017. Випуск 43. Том 2. С. 98–102.
9. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 308 с.
10. Про внесення змін до конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в європейському союзі та в організації північноатлантичного договору): Закон України від 22.11.2018. Відомості Верховної Ради. 2019. № 9. Ст. 50.
11. Ефективність норм права. Зб. наук. праць. Матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 лист. 2016 р.) / за заг. ред. Н.М. Пархоменко, М.М. Шумила, І.О. Ізарової. Київ: Ніка-Центр, 2016. 540 с.
12. Бірченко Ю.І. Визначення поняття ефективності правових норм. *Наукові записки*. 2001. Том 19. Спеціальний випуск. С. 200–203.
13. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 00 слів / За заг. ред. проф. В.В. Дубічинського. Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. 1008 с.
14. Про затвердження положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014. № 671 (у редакції від 19.10.2016. № 730). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>
15. Карпіщенко О.І., Ілляшенко К.В., Карпіщенко О.О. Стратегічне планування: навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2013. 446 с.
16. Оцяця А.С. Дефініція функції кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 57–64.
17. Білоус О. Тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства: мета, завдання та функції. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Жовтень 2020. С. 92–98. URL: <http://www.jurnaluljuristic.md/index.php/main/article/view/19/14>
18. Сафонік Л. Буттєвість сенсу людського життя : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 350 с.
19. Володін П.В. Сенс життя людини як філософська проблема//Гуманітарний вісник ЗДА. № 51. – 3.: МАУП, 2012 – с. 115–123.
20. Деякі питання забезпечення виконання покладених на Кабінет Міністрів України завдань і повноважень: Указ Президента України від 24.12.2012 р. № 731/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731/2012#Text>
21. Деякі питання виконання завдань і заходів Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2021 р. № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2021-п#Text>